

УДК 340.153

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ВИТОКИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ (ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКА ДЕРЖАВА)

Глушак Ю. М., Глушак А. Ю.

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна

У статті досліджуються історико-правові витоки українських національних традицій у сфері оподаткування через аналіз фіскальних функцій посадових осіб у Польсько-Литовській державі у XIV-XVI ст.

Ключові слова: сплата, штрафи, доходи.

Розповсюдження юрисдикції державного апарату Речі Посполитої на Правобережжя і Лівобережжя супроводжувалося утворенням податкових органів на зразок польських воєводств, що мали територіальну вертикаль підпорядкування, яка замикалася на центральну королівську адміністрацію. Основною формою державного оподаткування затверджувався подимний податок, що ґрунтувався на персональному обліку виробничих господарств.

У середині XIV ст. розпочався масований наступ Литовської держави на етнічні українські землі. Князь Ольгерд установив свою зверхність на Чернігово-Сіверщині, Волині, Подніпров'ї. У 1362 р. литовське військо, в якому було чимало українців, розгромило військо татарських ханів на річці Сині Води, внаслідок чого до Литовського князівства відійшло Поділля [1, с. 67]. Але, як слушно зауважує в своїй праці Бондарук Т., приналежність руських земель великому литовському князю обумовлювалася не його особистим правом на територію, а, як і за часів Київської держави, службою удільного князя. Саме тому в Литовському князівстві збереглися давні руські традиції місцевого управління, які зазнали певних змін лише із скасуванням удільної системи [2, с. 68-69].

З 1349 р. до складу Польського королівства увійшла Галицька земля, з 1377 р. – західна частина Волинської землі. Лінія польсько-литовського розподілу українських земель визначалася за династичною Кревською унією 1385 р. – Галичина та міста Белз і Холм з околицями відходили до Польського королівства, Волинь та уся територія між Дністром і Дніпром залучалися до Великого Литовського князівства [3, с. 39-40]. Проте певний час Галичина ще зберігала управлінську автономію, оскільки до XIV ст. землі Галицько-Волинського князівства вже майже повністю були засвоєні князівською і боярською знаттю. Про спадкове вотчинне землеволодіння неодноразово йдеться у Галицько-Волинському літописі [4]. Але в 1434 р. Галичина була вже інкорпорована до складу Польського королівства і разом з Львівською і Перемишльською землями перетворена у Руське воєводство. У 1430 р. до складу Польської держави увійшло Західне Поділля [5, т. 1, с. 104, 116].

Протягом XV ст. галицьке боярство поступово зливалося за соціальним статусом з польськими магнатами і шляхтою. При цьому воно не втрачало свої імунітетні права, загальна двірсько-вотчинна система управління не руйнувалася. Адже польські князі свого часу видавали панам імунітети, подібні до тих, що мали місце і в руських землях. Розрізнялися декілька різновидів імунітетів, але всі вони були пов'язані з державною фіскальною функцією, яку в тій чи іншій мірі отримували обдарований імунітетом.

Так, фінансовий імунітет полягав у звільненні населення приватних володінь від позначених у привілеї данин і служб на користь князя. Це обгороджувало селян від самоправності князівських урядників, які допускали зловживання при зборі данини, і одночасно надавало пану можливість монополізувати експлуатацію селян, оскільки він вже міг одержувати у формі феодалної ренти ті повинності, що раніше йшли князю і каштеляну (наміснику), або реформувати і раціоналізувати їх. Найчастіше одночасно відбувалося й дарування пану судового і адміністративного імунітету. Відтоді судові справи підлягали суду власника володіння чи призначеного ним судді. Адміністративна влада князівських урядників над населенням імунізованих володінь скасовувалася. Це відбувалося у формі заборони в'їзду князівських урядників на територію імунізованого володіння, чому привілейований мав право перешкодити навіть силоміць. Таким чином, судово-адміністративні імунітети мали також істотне господарське значення, оскільки, доставши право вживати заходи позаекономічного примусу, пани безпосередньо отримували грошові штрафи, що стали додатковим джерелом їхніх доходів [6, с. 133-134].

Після видання польським королем Людовиком I Анжуйським у 1374 р. Кошицького привілею імунітетні права польських магнатів були поширені і на шляхту. Відтоді магнати і шляхта звільнялися від усіх податків, за винятком „порядного” у розмірі 2 грошей з лану землі. При цьому враховувалися лише селянські наділи, належні до певного маєтку, а панська оранка податком не обкладалася [7, с. 85]. Це було вагомим стимулом, що спонукало православних руських бояр для масового переходу у стан католицького польського магнатства і шляхти. Тому вже Привілеєм короля Владислава III у 1434 р. галицька знать остаточно була зрівняна у правах з польською шляхтою і звільнена від усіх примусів, окрім військової служби, і навіть назву „боярин” було офіційно замінено на „пан” [8, с. 317].

Натомість селянство тягнуло увесь тягар сплати натуральних і грошових податків на користь держави, окремих феодалів, а також церковної десятини. Одним із головних був загальнодержавний щорічний податок. На Київщині і в Галичині він мав назву „подимщина”, оскільки одиницею податкового обкладання вважався кожний дім. На Чернігівщині адміністрація Великого князівства Литовського збирала „поголовщину”, але ймовірно теж з розрахунку окремого будинку. На Волині цей податок називали „воловщина” тому, що одиницею податкового обкладання тут була орна ділянка землі, підлегла обробці однією воловою упряжкою. Для щорічного податку з XV ст. у Польському королівстві і Литовському князівстві було встановлено загальну назву – „серебщина” (сплата срібною монетою). На користь Польсько-литовської держави, яка за Люблінською унією 1569 р. отримала не лише загальну назву Річ Посполита, а й спільні органи влади й управління, єдину грошову сис-

тему, селяни українських земель відбували численні повинності: будували і ремонтували королівські і великокнязівські замки та „двори“, споруджували мости і греблі, прокладали шляхи, а також давали „стацію“ – грошове забезпечення під час переїзду глави держави і його адміністрації.

Податки залежного селянства взагалі не мали фіксованого вигляду. Наприклад, так звані „селяни-даньки“, які ще не втратили права виходу від феодала, сплачували натуральні і грошові податки. На Київщині, Чернігівщині, північно-західній Волині так зване „дякло“ сплачували медом, воском, цінним хутром, продуктами, зерном і сіном. Крім того, натуральний податок сплачувався домашньою худобою і птицею, але з кінця XV ст. він почав замінюватися грошовими виплатами. Натуральні та грошові податки на користь феодала сплачувала і категорія закріпачених селян, яких називали ще тягловими. Не звільнялася від таких податків і селянська обслуга панських маєтків, яка разом із кріпаками мала ще й відпрацьовувати на користь свого господаря [5, т. 1, с. 133, 138-139].

До початку аграрної реформи короля і великого князя Сигізмунда I Августа селянське оподаткування містило елементи стародавньої кругової поруки, оскільки, незважаючи на появу таких назв податків, як „подимщина“ і „поголовщина“, податкове обкладення орієнтувалося на так зване „дворище“, що для держави було головною одиницею оподаткування протягом століть. У більшості ж випадків, на думку М.Владимирського-Буданова, дворище – це двір з декількома житловими будинками, в яких мешкали окремі сім'ї, хоча земля у членів дворища була спільною [9, с. 24].

1 квітня 1557 р. була прийнята „Устава на волоки“, що з поправами від 20 жовтня 1557 р., 20 травня, 20 червня та 20 жовтня 1558 р. передбачала докорінні зміни у структурі власницької належності земель, перемірювання ділянок волоками з наступним їхнім перерозподілом і відповідним оподаткуванням, залежно від якості ґрунтів [6, с. 116]. З введенням у дію „Устави на волоки“ законодавчо визначилися нові державні принципи податкового обкладення населення. Впроваджуючи таке поняття, як „волочений помір“, держава, по-перше, чітко визначала категорії платників податків – усі піддані великокнязівських земель поділялися на людей тяглових і осадних, перші з яких не могли відчужувати отриману землю і залишати її без дозволу державного управителя маєтку; по-друге, встановлювався єдиний фіксований податок для землекористувачів. Проте з часом розміри феодальних податків, як і панщина, невпинно зростали. Крім чотирьох-п'яти днів на тиждень відпрацювання, тяглові люди віддавали на господарське подвір'я частину продуктів власного виробництва або сплачували їхню вартість грошми. Розмір чиншу залежав від категорії волоки – добра, середня, погана і дуже погана. Натомість селяни, які вважалися „на осаді“ вносили у господарську скарбницю лише щорічну грошову ренту з розрахунку близько 30 грошей з волоки, але мали також відбувати додаткову панщину у вигляді так званих „гвалтів“ або „толоків“ – непередбачених термінових робіт. Водночас „Устава на волоки“ підтвердила старі натуральні повинності всіх селян: мостову, підвідну, сторожову.

Аграрна реформа 1557 р. змінила старі органи селянського самоврядування. Замість десятників, отаманів, старців з'явилися як представники великокняжої адмі-

ністрації вїйти і лавники. Вїйта призначали на 100 і більше селянських волоків. Його основною функцією була контролююча: вїйт мав пильнувати за виконанням селянами всіх повинностей, особливо відправкою на панщину, за прогули якої передбачалися грошові і натуральні штрафи, тілесні покарання [5, т. 1, с. 142-143]. Подібні ж установлення віднайшли своє відображення і в низці спеціальних нормативно-правових приписів з цих питань – посланнях та інструкціях ревїзорам, мїрникам, господарським лїсничим та їншим службовим особам [6, с. 116]. Фїльваркова система, запроваджена волоченою реформою у великокнязївських і королївських маєтках, протягом кїнця XVI-XVII ст.ст. розповсюдилася в магнатськo-шляхетських землях на всьому Правобережжі і частково на Лївобережжі. Унаслідок загарбання під фїльварки селянських земель зросла кїлькїсть малоземельних і безземельних селян: так званих „загородників“, якї мали лише невелику садибу; „пїдсусїдкїв“, якї мешкали у чужих дворах, сплачували за це податки і одночасно вїдбували панщину у фїльварку. Близькими до останнїх за своїм правовим становищем були „халупники“, якї мали будиночок і город, і „коморники“, якї, навпаки, не мали власностї і наймитували у господарствах заможних селян [5, т. 1, с. 143-144].

Особливий рїзновид об'єктів права власностї в Речї Посполитїй становили мїста і мїстечка. Лише 20% з них належали державї, а решта – церквї і магнатам [8, с. 331]. Але мїста були важливим джерелом грошових доходів до державної скарбниці. Тому на всїх мїщан, не належних до шляхетського стану, поширювалися щорїчні загальнодержавнї податки – серебщина, волощина, подимний збїр. Перебуваючи у феодалнїй залежностї, мїщани, як і селяни, вїдробляли рїзні повинностї: гужову, вїйськову, ремонтно-будївельну. Таке становище приводило до того, що мїські жителї постїйно вїдчували з боку власникїв утиски, тяжкїсть яких залежала, насамперед, вїд категорїї мїста: королївське, приватновласницьке, самоврядне. Найбїльший податковий тягар несли мешканцї мїст, власниками яких були свїтські та духовнї феодали. Крім усього, мїщани, якї займалися землеробством, сплачували чинш з „диму“ і не мали без дозволу мїської адмїнїстрацїї залишати мїсто чи переходити в їнший стан [5, с. 148].

Очолював таке мїсто спадкоємний вїйт. Стосовно територїального феодалного сеньйора, вїн залишався на положеннї васала з ленним урядуванням. В обов'язок вїйта входило головування у мїському судї, здїйснення полїцейських функцїй, органїзацїя оборони мїста, а також стягування чиншу на користь власника мїста. Найчастїше винагорода вїйта складалася з однїєї шостої частини чиншу вїд дворища, третини судових штрафїв, доходїв вїд м'ясних крамниць, млинїв, їнодї – лазень. До того ж особистї лани вїйта звільнялися вїд чиншу. Але в мїру змїцнення королївської влади спадкоємне вїйтївство скасовувалося і в мїстах вїйти почали призначатися як винятково судовї урядники. Серед головних джерел надходжень до скарбниці власника мїста найбїльшого значення набула торгївля: проведення щотижневих торгїв виключно на спецїально розташованих у центрі мїста ринках стало обов'язковою нормою торгївельного права. При чому продавати на ринках були спроможнї не лише мїські ремїсники, а й навколишнї селяни. Деякї мїста одержували право на проведення великих торгїв – ярмаркїв, куди з'їжджалися купцї з вїддалених мїст, маючи можливїсть укладати на них великї торгївельнї угоди.

Одним із найважливіших міських торгівельних привілеїв було так зване „право складу”, що полягало у забороні провезення через місто будь-яких чи певних товарів без їхнього продажу. Цей правовий інститут знайшов свій розвиток в українських землях, завдяки широко вживаному в литовсько-польській державі так званому „дорожньому примусу”, коли купцям висувалася вимога подорожувати зі своїми товарами лише за визначеним маршрутом, уздовж якого були передбачені спеціально обладнані митниці, де стягувалися обов'язкові збори. Як правило ці шляхи були забезпечені від непередбачених грабунків нормами так званого „князівського миру”, за що й збиралися додаткові кошти з товарів до казни міст, які отримали ці привілеї. Розрізняли безумовне й умовне право складу. У першому випадку іноземець мав повністю продати свій товар у місті й ні за яких умов не міг везти їх далі. Це дозволяло місцевим купцям демпінгувати щодо привезених товарів з наступним їхнім перепродажем за завищеними цінами. В іншому випадку, за умовним правом складу приїжджий зобов'язувався виставити товар на продаж у чітко визначений термін, після закінчення якого міг везти залишки непроданих товарів далі [6, с. 162-164].

Мешканці міст, які користувалися самоврядуванням, теж мали виконувати як загальнодержавні повинності, так і ті, що встановлювала місцева влада, а також за власний кошт утримувати місцеву адміністрацію і королівську варту, сплачувати обов'язкові податки. Сутність оподаткування у таких містах полягала в тому, що з міщан на користь держави стягувалася певна сума грошей, визначена у привілеї, а натомість вони звільнялися від управління та суду великокнязівського або королівського намісника, від натуральних повинностей і зобов'язувалися регулярно сплачувати до казни грошові податки з міської торгівлі та промислів [8, с. 332].

Разом з тим окремим самоврядним містам надавалася можливість розвитку за Магдебурзьким правом – статтями, що містилися у правовому збірнику кінця XIII ст., до якого увійшли норми „Саксонського зерцала”, постанови суду шеффенів міста Магдебурга та привілеї, даровані його мешканцям єпископом-землевласником. Так, грамоти про введення в них магдебурзького права за часів Великого князівства Литовського і Речі Посполитої отримали Львів, Кам'янець, Смотрич, Хмільник, Червоноград, Кременець, Луцьк, Київ, Житомир, Канів, Вінниця, Чернігів, Полтава, Ніжин, Переяслав, Стародуб, Остер, Почеп, Погар, Млинськ. Ці міста мали чітко визначений податковий і судовий імунітет, право власності на землю, пільги щодо зайняття торгівлею і ремеслами, звільнялися від більшості феодалських повинностей; міщанам дозволялося розпорядження нерухомим майном, у тому числі – застава лавки, магазину або іншого торгового приміщення. Для поповнення своєї казни і покриття видатків органами міського самоврядування – відповідними магістратами та ратушами вводилася ціла низка місцевих податків: торгове мито з усякого роду привізних товарів, вагове від ваги, помірне від міри, мостове за перетинання мостів. Міста отримували також доходи від передачі в найом гостинних дворів, лазень, цегляних заводів, млинів, пивоварень, воскобоєнь, різницьких лавок, солодовень; поповнювалися міські скарбниці і за рахунок стягнення податку з купців та ремісників, розмір якого визначали відповідно до їхніх доходів [6, с. 160, 159].

Про суттєвість впливу німецького права на формування національної української правової традиції взагалі неодноразово зазначав у своїх роботах Лашенко Р. Зо-

крема він писав, що "незабаром після унії Литви з Польщею при Ягайлі і після остаточного закріплення за Польщею (ще за часів Казимира Великого) західноукраїнських земель – і в центральні українські землі стали через Польщу проникати народу нашому незрозумілі норми чужоземного німецького права, що вплинуло значно на пере устрій старовинного українського життя, і зокрема на перебудову життя міського, городського, і організацію цього останнього на цілком нових підвалинах. Властно процес перебудови українських міст спирався здебільшого на норми так званого магдебурзького, а почасти й хелминського (німецького) права" [10, с. 220].

Але однією з особливостей стягнення податків з українських міст було й те, що духовні та світські феодалі, окрім володіння своїми власницькими містами, володіли ще й великими земельними ділянками у королівських містах. Ці володіння іменувалися „юридиками" і не підпорядковувалися ні загальній міській адміністрації, ні суду, а управління в них здійснювалося від імені феодала призначеними війтами і тіунами. Іноді юридики, окрім загальнодержавних, зобов'язані були виконувати ще й певні додаткові повинності на користь феодала – наприклад, за право здійснення торгівлі або організації того чи іншого виробництва. Подекуди шляхта відкрито, із застосуванням сили грабувала заможних купців, частіше ж встановлювала додаткові високі митні збори при перетинанні кордонів юридик [6, с. 98 - 99]. Ремісники, купці і селяни юридик сплачували податки і виконували повинності на користь їхніх власників [11, с. 33]. Отже за своїм становищем вони мало чим відрізнялися від населення приватновласницьких міст і містечок.

Зміна загальної системи оподаткування в Речі Посполитій у результаті аграрної реформи 1557-1558 рр. поклала початок формуванню спеціального податкового апарату, посадові особи якого мали здійснювати фіскальну функцію держави безпосередньо, а не за сумісництвом з іншими управлінськими функціями, як це було раніше. Центральні податкові органи Речі Посполитої своїм корінням сягали до вищих органів влади і управління як польської, так і литовської держави. При цьому варто зазначити, що, хоча польсько-литовські унії сприяли зближенню державного ладу обох частин Речі Посполитої, власні скарбниці в них збереглися. Ще з середини XIV ст. у межах Королівської ради, як постійно діючого центрального органу влади, передбачалися посади коронного підскарбія – охоронця королівської скарбниці та надвірного підскарбія – його заступника. Ці посадовці контролювали надходження коштів до державної казни, були королівськими радниками з фінансових питань. Протягом XV сторіччя стали традиційними наради польських королів з представниками магнатів і шляхти, що поклало початок роботі щорічних шляхетських зборів Польського королівства – Вального сейму. Одним із основних питань, що регулярно розглядалися на сеймових засіданнях, були податкові [5, т. 1, с. 157-158].

З листопада 1629 р. Сейм почав вдаватися до практики повторного стягнення щорічного „подимного" податку. Головний фінансовий орган Речі Посполитої – Скарб коронний – був неспроможний організувати складання точних відомостей про дими, тому центральній владі доводилося миритися з подачею фальшивих відомостей. Володільцеві маєтку або його підданам чи представникам міст досить було скласти перед гродським урядом юрамент (присягу) про згорілі та спустошені дими, як збирачі подимного (поборці) приймали це на віру. А тим, хто не зробив цього,

доводилося компенсувати недовідань до державної казни. Тому саме подвійний подимний податок був типовим для Правобережної України в 30-40 рр. XVII ст. Про організацію і механізм стягнення податків на українських землях залишилися відомості в актових книгах. Ухвалу про збір податку, його загальну суму визначав Сейм. У воєводствах збір податків здійснювали воєводські скарбники, а також поборці, яких щоразу обирали на місцевих сеймиках. Основним відповідальним за збір податків у воєводстві був комісар. Контрольні функції щодо зборів податків належали місцевим судам, передусім гродським. Утворювалися також окружні скарбові суди, які розглядали питання невчасної сплати податків і ретенти – заборгованості [12, с. 606].

На кшталт польської будувалася система найвищих владних органів Литовського князівства. Так, серед посадовців Ради панів - постійно діючого законодавчого, виконавчо-розпорядчого, контролюючого і судового органу при великому князі передбачалася центральна податкова адміністрація. До неї належав земський підскарбій, який відав скарбницею Великого князівства Литовського, стежив за своєчасним збиранням натуральних і грошових податків та зборів. У свою чергу двірний підскарбій відав особистою скарбницею великого князя. У його підпорядкуванні були скарбники і наглядачі за надходженням грошей до скарбниці.

На початку XVI ст. литовський уряд здійснив реформи, що уніфікували його адміністративно-територіальний устрій, скасувавши залишки уділів руських князів. Відтепер основною територіальною одиницею визнавалося воєводство, що мало поділятися на повіти і волості. Воєвода, який призначався великим князем на необмежений строк, відав не лише військовими і судовими справами, а й очолював місцеву адміністрацію, стежив за повнотою стягнення державних і великокнязівських податків. Подібними адміністративними повноваженнями у межах повіту і волості наділялися відповідні королівські старости, яким підпорядковувалися каштеляни і писарі. Низову ланку фіскальної системи Речі Посполитої на українських землях утворювали органи самоврядування сільських общин. На півдні вони склалися з отаманів, а на півночі – зі старостів. їм підлягали такі дрібні адміністратори, як войтики і сорочинки, головна функція яких зводилася досвоєчасного і повного збирання податків до князівської скарбниці [57, с. 162, 164, 166].

Певну відмінність в оподаткуванні на українських землях мали й сільські місцевості, де виникли поселення колоністів за німецьким правом. Таке явище як „осадництво" або поселення „за звичаєм вільних гостей" використовувалося польськими панами для збільшення прибутковості своїх володінь за рахунок примноження числа поселенців, з господарств яких стягувалися податки.

Для заснування нового поселення за німецьким правом необхідною умовою був локаційний дозвіл, який надавався князем, а пізніше королем у формі привілею. Зазвичай це було пов'язане ще з ранішніми даруваннями імунітетів власникам феодальних володінь, які на підставі локаційних дозволів мали право укладати договори із засновниками сіл. Саме такими договорами землевласників з осадниками встановлювалися правові основи для створення поселень колоністів і переведу мешканців навколишніх сіл на німецьке право. Локаційний документ звільняв село від суду і повинностей на користь князя і короля, а також визначав права і обов'язки осадника

і селян. Осадник-локатор, як правило, очолював поселення, засноване на німецькому праві, і ставав солтисом. Він безпосередньо розмірював отриману від землевласника землю на лани, що надавалися поселенцям у спадкове користування за назавжди визначену фіксовану платню – чинш, але, крім цього, поселенці мали сплачувати податки й в натуральній формі. Чинш за домовленістю між селянами і землевласником міг сплачуватися у трьох різновидах: зерном, зерном і грошима, тільки грошима. Натуральні повинності полягали у поставці до панського столу свіжини, курей, яєць до свят, і лише кілька днів під час сівби і в жнива селяни мали працювати на пана. Серед державних повинностей, які не були скасовані імунітетними привілеями, селяни-осадники мусили платити надзвичайний так званий „поральдний” податок, церковну десятину і податі, пов'язані з обороною країни.

Солтиство було спадкоємним, позбувалися його лише на умовах, визначених у локаційному договорі, за згодою чи без згоди землевласника. Винагородою солтиса була вільна від чиншів на користь пана земельна ділянка, що складала одну шосту частину всіх ланів села. Він мав право на закладання ставків, рибу ловлю і полювання, спорудження й утримання корчми, м'ясної крамниці чи млина, а також одержував одну шосту чиншу, стягнутого на користь пана, і третину судових штрафів [6, с. 151, 154-155, 158].

Отже, діяльність податкової адміністрації в українських землях здійснювалася у відповідному територіальному підпорядкуванні тогочасних польсько-литовських апаратів, що внесло певні регіональні особливості у розвиток загальноукраїнської податкової традиції, але повністю не знівелювало її характерних ознак.

Список літератури

1. Іванов В. Історія держави і права України /В. Іванов. – К. : „Атіка”, 2003. – 416 с.
2. Бондарук Т. І. Західно-руське право: дослідники і дослідження/ Т. І. Бондарук. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – 160 с.
3. Любавский М. К. Областное деление и местное управление /М. К. Любавский. – М., 1893.
4. Галицько-Волинський літопис. – Львів, 1994. – 252 с.
5. Історія держави і права України. У двох томах /За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – К., 2003.
6. Рубаник В. С. Інститут права власності в Україні: проблеми зародження, становлення й розвитку в період до 1917 року / В. С. Рубаник. – Х. : „Легас”, 2002. – 345 с.
7. Бачур Б. С. Інститут земельних отношеній в гражданском обычном праве Украины в X – середіне XIX вв. (історико-правовий аспект) : дисс. кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Б. С. Бачур. – Одеса, 2004. – 205 с.
8. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу/ Б. Д. Лановик, З. М. Матисякевич, Р. М. Матейко. – К. : Вікар, 1999. – 335 с.
9. Владимирский-Буданов М. Ф. Формы крестьянского землевладения в Западной России / М. Ф. Владимирский-Буданов. – К., 1911.
10. Лашенко Р. М. Лекції з історії українського права / Р. М. Лашенко. – Прага: Український університет – Ч. 1. Княжа доба; Ч. 2. Литовсько-польська доба. – 1923-1924. – 456 с.
11. Багалеі Д. И. Магдебургское право в левобережной Малороссии / Д. И. Багалеі//Журнал Министерства Народного Просвещения. – 1892. – Март. – С. 33.
12. Сухих Л. А. Подимний податок / Л. А. Сухих //Юридична енциклопедія. - К.: „Українська енциклопедія” ім. М.П.Бажана. – Т. 4. – 2002. – С. 606-607.

Глушак Ю. М., Глушак А. Ю. Историко-правовые истоки украинских национальных традиций в сфере налогообложения (Польско-Литовское государство) / Ю. М. Глушак, А. Ю. Глушак // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия : Юридические науки. – 2011. – Т. 24 (63). № 1. 2011. – С. 30-38.

В статье исследуются историко-правовые истоки украинских национальных традиций в сфере налогообложения через анализ фискальных функций должностных лиц в Польско-Литовском государстве в XIV-XVI ст.

Ключевые слова: оплата, штрафы, доходы.

Pluschak M., Pluschak A. Historical and legal sources of Ukrainian national traditions in the field of taxation (the Polish-Lithuanian Commonwealth) / Y. Pluschak, A. Pluschak // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2011. – Vol. 24 (63). № 1. 2011. – P. 30-38.

The article examines the historical and legal origins of Ukrainian national traditions in the field of taxation through the analysis of fiscal functions of officials in the Polish-Lithuanian State in XIV-XVI century.

Keywords: the payment, the penalties, the incomes.

Поступила в редакцию 04.02.2011 г.